

Тешко је сасвим поуздано рећи у који жанр спада овај артефакт Владана Миланка. Чини се, ипак, да је најближи научној фантастици. Са нагласком на ово друго. Има ту свега што се иначе уклапа у овај жанр, од пуких измишљотина, преко произвољних тумачења, до надреалних токова (не)свести. И то само по себи није проблем. Проблем постаје када се таква фантастична проза објави на сајту који претендује на какав-такав теоријски, аналитички ниво. Ако је и Миланкова претензија слична, онда са жаљењем морам приметити да му је изведба у крајњем нескладу са намерама. Јер, оно што је у научној фантастици врлина, у теоријско-политичкој анализи је мана.

Пођимо од пуких измишљотина. Миланко започиње свој текст навођењем једног „симптоматичног“ места из недељника „Печат“. По њему, главни уредник тог недељника покушава на том месту да ослободи Слободана Милошевића одговорности за „злочине Младића и Карацића“ тако што наводи оштре замерке које је Милошевић, сазнавши за те злочине, упутио руководству босанских Срба. Међутим, да је бар мало бацио поглед на текст који критикује, пре свега на наслов и поднаслов, схватио би да се Милошевићева примедба да су ови починили „криминогени чин“ односи на њихово одбијање Венс-Овеновог плана. О некаквим ратним злочинима над којима се Милошевић наводно згражава уопште нема речи у самом тексту. Тако нешто постоји само у Миланковој машти. Следећа ствар коју је Миланко измаштао односи се на филм „Апокалипса сада“. По њему, одбегли амерички пуковник (кога у филму глуми Марлон Брандо) нашао се на удару виших војних инстанци зато што је желео да се јавност упозна са мисијом америчке војске у Камбоџи која је наводно била тајна, пре свега, мотивисан тиме што је у тој мисији постигао значајне успехе. Међутим, у самом филму се ово уопште не спомиње. Нити се наводи да је реч о некаквој тајној мисији, још мање, да је мотив пуковника славољубивост. Пуковник се просто одметнуо од своје команде, и почео да ратује „на своју руку“, првенствено мотивисан разочарањем у „дисциплинованост“ и „одговорност“ америчке војске (у погледу хладнокрвног убијања). А нарочито киван на „лажан морал“ (коме, по пуковнику, нема места у ратним активностима). Његова исповест је занимљива, али она сама овде није битна. Довољно је констатовати да је цео заплет у филму далеко другачији и сложенији од онога како га представља Миланко. Имајући у виду ова два крупна фалсификата, морам закључити да Миланко као да рачуна да нисмо читали текст нити гледали филм које коментарише.

Али, зашто се Миланко упустио у ова груба измишљања? Вероватно да би некако поткрепио свој основни став, а то је наводна „паралела“ између Карацића и пуковника из филма, односно „режима“ Ричарда Никсона и Слободана Милошевића који се „дистанцирају од својих 'срца таме' иако су та 'срца' њихова“. Биће да је ова „паралела“ његов првобитни неум. Пардон, наум. Отприлике по принципу онога што ми на-ум-прво-падне. Миланку се изгледа, из само њему знаних разлога (ако о таквима уопште може бити речи), допала ова аналогија. Па је брже-боље пожурio да је изведе,

успут вршећи насиље над чињеницама. Утолико горе по чињенице! Зар је битно, на крају крајева, о чему је реч у самом тексту и филму ако им се може прилепити то да поткрепљују тезе које заступа Миланко?

Ако узмемо у обзир ова два места на којима Миланко заснива своју аналогију, јасно је да је она крајње произвољна. Јер су сама ова места обичне заумне конструкције. Али, без обзира на ово, узмемо да је Миланко у праву, да је, на пример, у „Печату“ заиста било речи не о ономе о чему је само било речи, него о некаквим злочинима од којих се Милошевић наводно ограђивао. Миланко је уверен да је такво Милошевићево ограђивање неискрено, у крајњем, неморално. Њега води уверење да су „сувише дуго и сувише добро уиграно радиле те струје заједно да бисмо тек тако могли да пристанемо да их посматрамо као сасвим одвојене“. Осим ове убеђености (која иначе, сама по себи, није никакав аргумент) Миланко не наводи никакав аргумент за то што тврди. Он подлеже очигледности за коју је у једном свом ранијем тексту, позивајући се на Леви-Строса, сам рекао да представља препреку. На овом месту он као да није свестан ове очигледности (препреке). За њега су руководство босанских Срба и Милошевић чинили једну компактну, можда чак монолитну, групу која мора подједнако да сноси одговорност за почињене злочине, јер су их били свесни, чак их и чинили (бар Младић и Караџић). Наравно да не мислим да су ове две „струје“ биле „сасвим одвојене“ (ту се слажем са Миланком). Али, да ли то значи да су биле сасвим заједнички „уигране“? По мојим скромним сазнањима, нису. Чак је период њиховог трвења био дужи од периода координисаног деловања. Уосталом, каква је то „добро уиграност“ ако сам Милошевић оштро напада њихово одбијање Венс-Овеновог плана, након чега следи блокада на Дрини?! О томе је Миланко могао да прочита у самом тексту који олако критикује. Чак би такав Милошевићев став ишао у прилог тезе коју заступа. Јер, да је Скупштина Републике Српске прихватила предложени план, рат би трајао две године краће, самим тим, не би се десили многи злочини и трагедије које су задесиле све народе у БиХ. Ако Миланко има нека друга сазнања, ако мисли да је Милошевић заиста знао, а затим и могао да спречи, злочине које он има у виду, нека их слободно наведе. У том случају можда треба да размисли да се придружи иницијативи наших врлих и преподобних боркиња за „људска права“ да се „преиспита ослобађајућа пресуда Србији за геноцид“. Чак ни Међународни суд правде у Хагу није могао да осуди Србију за учествовање или саучесништво у „геноциду“. Али, то што је „промакло“ овом суду неће промаћи Миланку! Што и не треба да чуди, јер га видимо како нас гледа строгим погледом, са једним рендгенским оком које изгледа непогрешиво продире у „срце таме“, било у дубинама наше душе, било у реалном историјском и политичком животу. На то око он не жмури, вец жмири. То му вероватно омогућава да види оно „разбуктавање најцрње опијености националним“ на које неки, као рецимо Милошевић, по њему, „намерно жмуре“. Успут разоткривајући „симптоме“ у нечијем писању или деловању.

Суочен са оваквим погледом, осећам се помало нелагодно, као да сам се нашао на психоаналитичком каучу. Нелагода је још већа када са оне стране није неко за кога знам

да има сертификат из психоанализе, или бар Миланков идол, Славој Жижек, већ сам Миланко. Отприлике као кад неко оде на операцију, а уместо искусног хирурга поставе неког његовог студента који га, успут, невешто имитира. Па у жаркој жељи да личи на свог ментора изгуби присебност и почне да витла хируршким ножем где стигне. Као овде, по Вучелићу, Милошевићу, Караџићу, Младићу, „Печату“ итд. Мада нисам сигуран колико бих се осећао пријатно и да је у питању сам Жижек. Нешто ми не импонује да ми о „војно-поетском комплексу“ држи придики неко ко је припадао војно-филозофском комплексу. Бар у време агресије НАТО-а на Југославију. Сетимо се само који је тада био крајњи домет његове „анализе“: „Дакле, управо као левичар, ја на питање 'бомбе или не?' одговарам: још нема довољно бомби, и оне су закасниле“?! Миланко се у својим текстовима, бар декларативно, опредељује за левицу, и наводи разна искушења са којима се она данас суочава. Било би лепо да и овај став свог теоријског гуруа има у виду и о њему се изјасни. Чини ми се да је он такође „камен кушње за сваког право левичара“, а не само „Војислав Шешељ и Српска Радикална Странка“, како Миланко наводи у свом тексту о Шешељу. У Србији, наиме, има много „левичара“, а неки од њих сасвим сигурно не би имали ништа против овог Жижековог става, иако га можда не би изrekli тако јасно и гласно.

За разлику од Миланка, ја признајем да нисам толико обучен да уочавам „симптоме“. Али, кад он већ толико инсистира на томе, уз наду да бар елементарно познајем теоријско-политичке стратегије, морам да приметим да у његовом досадашњем писању има неке доследности која ми делује „симптоматично“. Упркос свим његовим маштаријама и произвољностима. Када се на улицама Београда протествовало против независности Косова, уз очајничке покушаје каквог-таквог озбиљнијег отпора, Миланко критикује те покушаје. У тренутку када суђење Шешељу добија већи простор у нашој јавности, он напада самог Шешеља. У овом последњем тексту он напада недељник „Печат“, а такође и Милошевићеву политику, и то онда када овај недељник покушава да се афирмише у нашој јавности, а Милошевићева политика, бар у погледу горућих националних проблема, показује своју исправност. И све те критике иду с декларативно радикално левих позиција. Наравно, није ми намера да оспоравам његово право на критику. Сам мислим да у свему овоме има места за критику. Али, нагласак и крајња поента његове критике је оно што је спорно. Када глобалне и домаће либерално-капиталистичке елите подређују овај простор својим интересима, имајући у томе изразиту доминацију, Миланко наглашено критикује оне који пружају какав-такав отпор тој доминацији. Наравно да овај отпор није артикулисан као аутентично, сам тим, радикално леви, али да ли то значи да је он безвредан? Шта је уопште радикално у томе оспоравати оне које иначе оспоравају империјалне снаге и њихови домаћи промотери, борити се против оних против којих се иначе боре евроатлантски империјалисти, који ваљда треба да буду главни противник „сваког право левичара“? Ове превиђање ко је у актуелној борби главни, а ко споредан противник, сматрам главним Миланковим пропустом. Мада ми се чини сасвим разумљивим ако се има у виду његова фантастична „паралела“ између Никсоновог и Милошевићевог „режима“. Када се ова надреална асоцијација некоме привиђа, онда је свашта могуће. Онда неко може да води своју заумну борбу против свих оних који имају некакве везе са Милошевићевом политиком,

видећи у њима вероватно заступнике америчког империјализма. Револуционарна фраза коју Миланко зна да користи, нажалост, није довољна да спречи ову конфузију. Она је само чини још већом. Позивајући се на самог Миланка из једног претходног текста, могу рећи: Миланкова позиција личи на левичарски усмерену по неким својим елементима, али не упркос томе, већ баш зато, она то није. Јер, осим декларативног позивања на радикално леву политику, потребно је још нешто да би се неко озбиљно узео за левичарски оријентисаног. Потребан је, пре свега, онај увид у распоред снага на теоријском и политичком “бојном пољу” и исправно разумевање ко је на том пољу главни, а ко споредан противник. Без тог увида, лако се може постати објективним савезником оног главног противника, упркос радикално левој самосвести. Миланку би, иначе, требало да буде позната историјско-материјалистичка критика (само)свести, која показује да неко у објективно историјском, друштвеном, политичком погледу, може да чини, па чак и најчешће чини, нешто супротно од онога што мисли и у шта верује. Нечија самосвест не чини, самим тим, нечије друштвено или политичко биће таквим каква је та самосвест. Јер, самосвест може бити, и најчешће јесте, илузорна. А таквом ми се чини Миланкова “левичарска” самосвест. Имајући у виду остале илузије које смо навели, то ме не чуди. Због свог погрешног нагласка, његова критика често се претвара у обично критизерство, јер се ослањања на увелико познате и отрцане стереотипе и квази-аргументе из арсенала владајуће либералне деснице, која има империјалистичке амбиције у погледу наше државе и народа. Од некога ко претендује да има дубље разумевање историјских и политичких процеса (бар се надам да је таква Миланкова претензија), очекује се нешто више од површног позивања на излизани снимак Караџића и Лимонова, или непосредованих оптужби на рачун Милошевићеве политике (“уводи приватизацију”, “сарађује са ултра-националистима” и слично) које треба да нас оставе без речи и одговара управо због своје непосредности и очигледности. Зар не видимо да Караџић надахнуто говори о “Сарајеву у пламену”, зар се не сећамо ко је све био на Газиместану, зар не знамо за “мрачне деведесете”, када се спроводила “приватизација”, “која пада у руке криминалним организацијама”? И шта против тога има уопште да се каже? На ове идеолошке очигледности Миланко пада. Али, ми не дозвољавамо да њихова очигледност паралише нашу критичку свест. Баш зато што ствари нису толико очигледне какве се чине Миланку, али и свима онима који иначе у њих слепо верују, а који најчешће немају никакве везе са левом политичком позицијом, а камоли њеном радикалном верзијом. Ово су њихове заједничке очигледности, упркос разликама у њиховој политичкој самосвести. Та идеолошка (кон)фузија “левице” и либералне деснице је, по мени, највеће искушење за левицу у Србији данас. А не политика Шешеља и његове странке, како мисли Миланко.

Ово промашивање нагласка у критици у вези је са тежиштем и крајњом поентом Миланкове критике. Чини се да се она концентрише на “национализам”, као и обично, само српски. Али, када смо непрестано изложени тирадама евроатлантских моћника о “национализму” као “мрачној прошлости” које треба што пре да се ослободимо да бисмо закорачили у “светлу будућност” евроатлантских интеграција, требало би да постанемо бар мало сумњичави у погледу ове острашћене критике “национализма”. Ако се уопште боримо против евроатлантског империјализма. Нажалост, Миланко овде изгледа нимало

не сумња, већ само понавља, у крајњој линији, она општа места која смо толико пута чули, и која никако да престану да се експлоатишу, упркос својој офуцаности и похабаности након свих ових година. Нападати Караџића у тренутку када се не зна да ли је уопште жив, Шешеља док се брани пред скаредним Хашким трибуналом, Милошевића и његову политику која се све више с правом рехабилитује, по мени, није нарочито интересантно. Али, Миланку јесте. Његова апстрактна самосвест не мари за историјски контекст и његове промене. Он не увиђа да на дневном реду историје није револуционарна класна борба у свом директном облику, већ је просто реч о томе да се преко одбране нације од напада контрареволуционарних, либералних елита, домаћих и страних, уопште очувају потенцијали за будућу непосредну класну борбу. Иза напада на нацију данас стоји истовремено напад на еманципаторске потенцијале развијане у историји социјалистичких револуција. Снаге империјализма се једнаком жестином обрушавају на нацију као некада на социјализам/комунизам. Зато одбрана нације у том контексту има леви карактер. Претпоставка социјалног ослобођења је национална слобода у односу на империјалне, окупаторске пројекте. Револуционарни потенцијали биће знатно ослабљени у случају интегрисања овог простора у западни империјалистички блок. И до сада су социјалистичке револуције на Западу биле само краткотрајни пропламсаји. Оне су далеко трајније облике имале у простору неинтегрисаном или непотпуно интегрисаном у капиталистички поредак. Стога, због самих интереса левнице, данас ваља бранити нацију. И ово је чворно место којег Миланко изгледа није довољно свестан.

У таквој одбрани нације пресудан тон је давала Милошевићева политика. Она је била патриотска, а не националистичка, још мање, шовинистичка. И онолико левичарска колико су у том тренутку омогућавале објективне историјске околности. Када Миланко критикује ту политику, он опет фалсификује ствари. Милошевићев говор на Газиместану није био “либералан” и “мултикултуралистички”, већ социјалистички и интернационалистички. Надам се да су Миланку познате разлике између либералног и социјалистичког, односно мултикултуралистичког и интернационалистичког. У том говору се нигде не спомиње “пут на Месец”, то је још једна Миланкова фантазмагорија. Миланко даље замера да та политика “није зазирала од мобилисања било које групе, без обзира на идеологију исте, само ако би се та група могла употребити у сврхе које им његова политика одређује”. Не види се шта би овде било спорно, улазити у савезе са неким и истовремено чувати своју хегемону политичку позицију у том савезу. Миланко изгледа прижељкује да Милошевић није улазио у савез са “ултра-националистима” (примећујем да у њих убраја и Шешеља и СРС, иако је у тексту о Шешељу експлицитно рекао да они нису “ултра-националисти”). Али, нажалост, то није била објективна историјска могућност. Јачање националне традиције, па чак и национализма, након слома социјалистичког пројекта крајем 80-тих година прошлог века, заједничка је карактеристика свих некадашњих социјалистичких земаља. Тај процес био је увелико објективна историјска тенденција. Тако се десило и у Србији, односно Југославији. Милошевић није могао да не изађе у сусрет овој тенденцији, нарочито када су у Хрватској и БиХ победиле националне странке у оквиру српског националног корпуса. Остале странке нису показале довољно разумевања за опстанак Југославије, и

правично решење српског националног питања. Зато с правом нису наишле на довољан одзив међу Србима. Милошевић је морао да сарађује са овим снагама и њиховим водећим представницима, али је настојао да очува хегемону позицију своје политике у том савезу. И у томе је у великој мери успео, бар што се тиче Србије. У националном погледу у Србији је доминирала левичарска политика. И у социјално-економском погледу постојао је напор да се очувају елементи такве политике. Више о тој теми Миланко може прочитати у једном мом тексту у “Печату”. У сваком случају савез Милошевића са онима које Миланко назива “ултра-националистима” био је историјски неминован, али далеко да је он представљао јединствену, хомогену групацију. Сукоб између Милошевића и Србије, с једне, и руководства босанских Срба, с друге стране, био је стваран и тежак. На политичкој сцени Србије он је довео до сукоба између Милошевића и Шешеља, и пада тадашње Владе Србије. Озбиљан сукоб између владајуће леве коалиције и радикала поново се десио уочи избора 2000. и био је један од важних елемената у победи ДОС-а. Док су се странке које су сарађивале у тадашњој влади спорице (СПС је чак мислио да су му у том тренутку радикали већи политички противник од ДОС-а), сам ДОС је све више јачао. Радикали су тада готово нестали са политичке сцене, али је са власти отишла и владајућа лева коалиција. Данас у одбрани државе и народа хегемонију више нема лева опција, радикали су јачи него икада, а то је највећим делом последица лоше политике СПС-а који је правио превише компромиса са владајућим друштвеним и политичким кретањима након октобарске контрареволуције из 2000. Ни данас СРС и СПС нису у толико добрим односима како вероватно мисли Миланко. Значи, историјска дешавања на овим просторима у последње две деценије су знатно сложенија од онога како нам их Миланко представља. Чини се да он уопште не познаје ове елементарне ствари. Уместо да се баци на њихово упознавање, он рупе у знању попуњава својим фантазијама. Уосталом, и у прошлости су се дешавали савези или бар пактови између левих и десних, па чак и екстремно десних политичких снага снага, јер је тако налагао историјски тренутак, и тактика политичке борбе која зависи од процене односа снага на историјском “бојном пољу” и разликовања главног и споредног политичког противника. Са споредним противником се улазило у извесне аранжмане како би се у том тренутку лакше савладао главни противник. Рецимо, Стаљин је склопио пакт о ненападању са Хитлером, а партизани савез са четницима у првим месецима борбе против окупатора. За Стаљина је било важно да се капиталистичке силе што више ослабе у међусобном сукобу, док је за партизана одбрана отаџбине била изнад идеолошких подела. Да ли овде има ичега спорног? Следећи Миланкову “лепу душу”, морали бисмо да осудимо ову “компромитаацију” левичарске политике, да је чак оптужујемо и чинимо одговорном за злочине нациста, односно четника. Оно што Миланко, из своје апстрактне, а(нти)историјске позиције, не зна, јесте да је историја готово све време “компромитаација” идеје, да идеја мора да улази у многе компромисе са историјском стварношћу како би се остварила. Историја није играчка у рукама наше појединачне или колективне (само)свести, са којом можемо по својој вољи располагати. Па би неки “проблематичан” историјски аранжман био некаква “грешка” или “издаја” идеје коју можемо моралистички осуђивати (што Миланко све време чини). Људи стварају своју историју, али је стварају у околностима које нису сами бирали, и које представљају објективну препреку на путу реализације идеје. Миланку, дакле, нису познати ни Хегелова критика Кантовог етичког формализма, ни Марксов историјски материјализам. Добро, у студијама још није стигао дотле, па на неки начин има оправдање. Али, зато нема оправдање да се петља у

ствари које недовољно познаје, и да надмено дели пацке и етикете шта јесте, а шта није права левичарска политика. И да све време упире прстом у радикале и остале “ултра-националисте” као некакво страшило, фантастично “срце таме”, оваплоћење ваљда суштаственог Зла. Левица нема никакве везе са овим псеудорелигиозним опскурантизмом. Он је карактеристичан за десницу - данас управо домаћи либерали користе овај опскурантизам у нападу на радикале. Миланко се либералима у том погледу опасно приближио. Радикали бране државу и нацију од агресије западног империјализма. Национална слобода је услов и саставни део социјалне слободе. Левица је заинтересована, пре свега, за социјалну слободу. У чему је онда, Миланко, проблем?

Миланко посвећује већи део свог текста нападу на “Печат”. Има ту опет свачега, од тенденциозног подметања, до неутемељених поређења и разликовања. Рецимо, када коментарише грешку у навођењу презимена проф. Козомаре, он инсинуира да тиме “Печат” своје саговорнике “ни најмање не уважава”?! Волео бих да ми објасни како се то “ни најмање не уважава” неко ко у самом листу има интервју. Када изриче овако тешке речи, Миланко показује мени неразумљив вишак некоректности. То важи и за његов коментар наслова тог интервјуа, упркос жељи да буде духовит. На пример, познати филозоф Ален Бадју који је тренутно у медијском успону сматра да се “данашњи непријатељ зове демократија”. То је оштрија, провокативнија теза од оне које имамо у наслову Козомариног интервјуа. Да се којим случајем негде појави интервју са Бадјуом под тим насловом (а можда се већ појавио), да ли би Миланко имао сличну примедбу? Ово не значи да наслов Козомариног интервјуа није проблематичан, напротив. Али, он је такав не због “разлога” које наводи Миланко. С друге стране, његово супротстављање “глобализације” и “атомизације” је неутемељено, јер се данашња (капиталистичка) глобализација спроводи управо као растућа атомизација друштва, што је последица неолибералне инвазије која је у средишту тог процеса. То су само две стране једног истог процеса.

Но, Миланку највише смета “мода катастрофичности” коју он проналази у “Печату”. Као, “катастрофичност је нешто што је одвајкада красило десницу”. Не знам, можда је ово последње тачно, не познајем толико десницу као Миланко. Али, да ли то значи да “катастрофичност” краси само десницу? Оно што свакако знам је да се катастрофичност спомиње и у левом теоријском дискурсу. Катастрофичан је сам капиталистички систем, онако како га схвата левица, он у свом развоју све више угрожава сам живот, губећи механизме саморегулације. О томе говоре Роза Луксембург и Бењамин, Маркузе у раним списима говори о “катастрофи људске суштине” у капитализму, Хоркхајмер износи дијагнозу савремености као “помрачења ума”, а Лукач као “разарања ума”. Бењамин, суочен са разобрученом, неконтролисаним динамиком капиталистичке (репро)продукције, изриче једну мисао која ми је посебно драга: “Маркс је рекао да су револуције локомотиве светске историје. Нису ли, оне, међутим, кочница за спас?”. На крају, у Француској се појављује часопис “Социјализам или варварство”, са тезом да само социјализам може спасити човечанство од потонућа у варварство. Дакле, имамо

прегршт примера из левог регистра који упућују на катастрофичност постојећег система. А Миланку ово смета. То је као кад би неко кривио огледало за оно што се види у њему. Јер, у левој теорији се капитализам огледа, у њој бива сагледана његова суштина. “Печат” само јавља о овим катастрофичним појавама у нашој средини, он је печат (отисак) овог времена, и свако ко је иоле опозиционо оријентисан (чак не обавезно лево), увиђа да владајући тренд води у катастрофу. И да се, баш због те претеће катастрофе, мора зауставити. Оно што је проблем није, дакле, сама катастрофичност о којој “Печат” говори, већ чињеница да смо на њу оуглали, да су потенцијали отпора сасвим могућој катастрофи веома ослабили, и да се можда ради о последњим тренуцима у којима нешто треба предузети да би се катастрофа предупредила. Ето, и Миланко мисли да се налазимо у регуларном стању, само неки тамо беспотребно призивају ванредно стање. Као да већ годинама нисмо у ванредном стању! Миланку смета ова принуда на делање, јер се њоме блокира мишљење, што је иначе теза његовог гуруа. Међутим, док овај ту принуду везује за делање у корист система, којом се истовремено паралише критичко мишљење о том систему, Миланко препознаје ту принуду у позиву на делање против система. Јер, он не може истовремено да критички мисли и да критички дела! Али, то је већ његов проблем. Прави левичари могу истовремено да раде обе ствари, и чак сматрају да једне нема без друге. Миланко нам уместо пароле “Немој да мислиш, ради!” подмеће њену лажну алтернативу “Немој да радиш, мисли!”, лажну, јер обе остају унутар хоризонта раздвојености теорије и праксе. Чак ми се чини да се унутар тог хоризонта креће и сам Миланков учитељ. Биће да је нешто ипак добро научио.

Нажалост, познати су ми неки назови левичари којима су пуна уста револуционарног жаргона и патоса, али којих нигде нема у јавности, у пољу практичке борбе за остварење левичарске политике. Учаурени у свој свет у којем теорија, а не пракса, има примат, они илузорно мисле да представљају (радикалне) левичаре. А када се одлуче да некако изађу из те потаје, из самољубиве самодовољности, они углавном непогрешиво нападају какве-такве покушаје артикулације леве политике. Јер, дуго навикли на чистоту оне револуционарне идеје и заслепљени њеним сјајем, све време одсутни из реалних друштвених и политичких борби, они првенствено атакају на оно што, по њима, представља “прљање”, “компромитацију” такве апсолутне идеје. Такви су били и остали (ситнобуржоаски) идеалисти, без обзира на ватрено позивање на Маркса, револуцију, материјализам и остало. Они су камен кушње за сваког право левичара. А све их погађа друга Марксова теза о Фојербаху: “Питање да ли је људском мишљењу својствена предметна истинитост - није питање теорије, него питање праксе. Човек мора да у пракси докаже истину, тј. стварност и моћ, оностраност свог мишљења. Спор о стварности или нестварности мишљења које је изоловано од праксе, чисто је схоластичко питање”. Дакле, изван праксе, односно практичног ангажмана, њихове расправе су чисто схоластичке, чак и када говоре о револуцији. А када се појаве у пракси, може се видети колико је истинита њихова левичарска самосвест. Јер, на крају, није важно шта неко мисли о самом себи, већ шта он објективно чини својим мишљењем и делањем. Да ли своју мисаону и практичну енергију троши на критику владајућег либерално-капиталистичког поретка или на обрачунавање са критичарима тог поретка на левици.

“Печат” покушава да понуди критику постојећег поретка. Левица је на овим просторима прошла кроз тешка историјска искушења, и готово да је сасвим нестала. Она у великој мери тек треба поново да се роди. И зато треба имати разумевања за њене “порођајне муке”. У “Печату”, у том смислу, има ствари које треба поправљати, то нико не спори. За почетак је довољно ако јавност препозна било какав леви импулс. Верујем да ће и Миланко учити такве тонове ако с више стрпљења и добре воље прочита досадашње бројеве. Надам се да ће, након тога, без обзира на овај мој критички коментар, желети да пружи свој допринос у побољшању и јачању тог пројекта. Да не би узалуд расипао своју енергију и таленат које поседује.